

UDK: 341.225.5(497.5)
izvorni znanstveni rad
primljen 17. siječnja 2005.

Dr. sc. Vesna Barić - Punda,
izvanredni profesor Pravnog fakulteta u Splitu

ZAŠTIĆENI EKOLOŠKO RIBOLOVNI POJAS REPUBLIKE HRVATSKE I MEĐUNARODNO PRAVO MORA

Republika Hrvatska je 3. listopada 2003. godine donijela *Odluku o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskom moru* kojom je, izvan vanjske granice teritorijalnog mora, ustanovljen *zaštićeni ekološko-ribolovni pojas*. Osam mjeseci nakon donošenja Odluke, 3. lipnja 2004., donijet je novi akt, *Odluka o dopuni Odluke o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskom moru* kojim se odgađa primjena pravnog režima *zaštićenog ekološko ribolovnog pojasa* za države članice Europske unije do sklapanja ugovora o partnerstvu u ribarstvu između Europske unije i Republike Hrvatske. Svrha ovoga rada je dati uvid u odnos unutrašnjeg prava Hrvatske i međunarodnog prava mora, međunarodnopravnu dopustivost ustanovljavanja *zaštićenog ekološko ribolovnog pojasa*, utvrđivanje njegove vanjske granice do crte razgraničenja koja slijedi crtu razgraničenja epikontinentskih pojasa Hrvatske i Italije. Izloženi su i složeni vanjskopolitički odnosi zbog kojih je Hrvatska bila primorana učiniti značajne ustupke ostavljajući slobodu ribolova za ribare državljane država članica EU.

UVOD

1. Morske granice omeđuju i razgraničuju pojedine dijelove i pojaseve mora, morskoga dna i podzemlja, te zračnoga prostora s različitim pravnim statusom (npr. teritorijalnoga mora, epikontinentskog i gospodarskog pojasa) ili područja u kojima važe posebni pravni režimi (npr. ribolovne zone, zone zabrane plovidbe, sigurnosne zone i dr.). Granica na moru može biti državna granica, ali i granica koja nije granica državne suverenosti. Državna granica presijeca površinu mora, stup morske vode, njegovo podmorje (idealno do središta Zemlje) i zračni prostor nad njima. Granica koja nije granica državne suverenosti omeđuje pojedine pojaseve u kojima obalna država ima neka suverena prava ili jurisdikciju, ali ne i suverenost (npr. granica epikontinentskog i gospodarskog pojasa).

Raspadom SFR Jugoslavije¹ na obalama Jadrana su nastale nove države, novi međunarodnopravni subjekti: Republika Slovenija, Republika Hrvatska, Bosna i Hercegovina i Srbija i Crna Gora. Kopnene granice između nekadašnjih jugoslavenskih republika bile su utvrđene, a nakon raspada bivše zajedničke države valja utvrditi crtu koja razdvaja njihova državna područja na moru (za SFR Jugoslavije nije bilo morskih granica između ondašnjih republika). Državna morska granica Republike Hrvatske (vanjska granica teritorijalnog mora) dotiče teritorijalna mora triju susjednih obalnih država, Italije, Slovenije i Srbije i Crne Gore (s Bosnom i Hercegovinom dijeli unutarnje morske vode Republike Hrvatske od teritorijalnog mora Bosne i Hercegovine) i granicu primjene pravnog režima zaštićenog ekološko - ribolovnog pojasa (dalje: ZERP) s otvorenim morem.

2. Konačno utvrđenu državnu morsku granicu² Hrvatska ima samo s Italijom, u dijelu Tršćanskog zaljeva, jer je (kao i Slovenija) naslijedila jugoslavensko - talijansku morsku granicu uređenu *Ugovorom između Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i Republike Italije (prilozi III i IV)*, zaključenim u Osimu 10. studenog 1975.³ Granica se temelji na načelu jednake udaljenosti (ekvidistancije) između polaznih crta dviju država od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora. Polazi od točke razgraničenja sa Slovenijom (ekvidistancije) i završava na izlasku iz Tršćanskog zaljeva kod točke gdje širina mora između obala Hrvatske i Italije prelazi 24 milje. Kada se postigne konačno hrvatsko - slovensko razgraničenje u području Savudrijske vale (Piranskog zaljeva),⁴ točka na bivšoj jugoslavensko - talijanskoj granici na koju će izbiti morska granica između Hrvatske i Slovenije bit će ujedno točka u kojoj se sastaju hrvatsko - slovensko - talijanska granica.

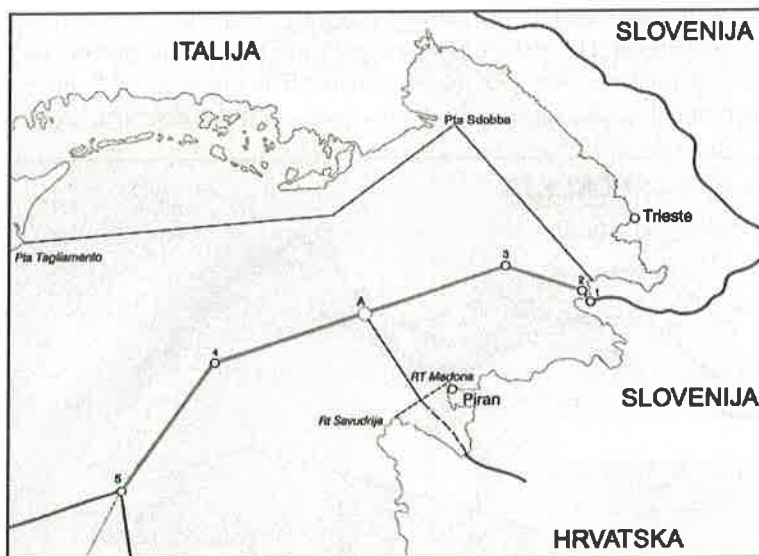
¹ O procesu raspada SFR Jugoslavije v. pobliže: V. Đ. Degan, *Historic events resulting in the dissolution of Yugoslavia*, *Encyclopaedia moderna*, god. XIV, br. 2 (42), 1993, str.163. - 169.; D. Bilandžić, *Hrvatska moderna povijest*, Zagreb, 1999.; S. Terrett, *The Dissolution of Yugoslavia and the Badinter Arbitration Commission: a contextual study of peace-making efforts in the post-Cold War world*, Dartmouth, 2000.; M.D. Evans, *International law*, Oxford, 2003, pp. 216 - 217, 254 - 259; M. N. Shaw, *International law*, Cambridge, 2003, pp. 186 - 189.

² Odredbe o granicama Republike Hrvatske na moru o razgraničenju njezinih morskih i podmorskih prostora sadržane su u dijelu II *Morski i podmorski prostori Republike Hrvatske* (čl. 6. - čl. 47.) *Pomorskog zakonika Republike Hrvatske*, koji je donio Zastupnički dom Hrvatskog sabora 27. siječnja 1994. Stupio je na snagu 22. ožujka 1994. - *Narodne novine*, br.17/94, 74/94 i 43/96.

Do stupanja na snagu *Pomorskog zakonika Republike Hrvatske* za materiju međunarodnog prava mora važio je preuzeti *Zakon o obalnom moru i epikontinentalnom pojasu SFR Jugoslavije* iz 1987. godine. - *Narodne Novine*, br. 53/91.

³ *Službeni list SFRJ, Dodatak: Međunarodni ugovori*, br. 1/77.

⁴ Savudrijska vala dio je Tršćanskog zaljeva između rta Madone (na slovenskoj strani) i rta Gornje Savudrije (na hrvatskoj strani) ukupne površine 17,8 km². Širina ulaza u zaljev iznosi 2,8 milja.

zelena crta - naslijeđena jugoslavensko - talijanska morska granica (od toč. 1. do toč. 5.) povučena prema Osimskim sporazumom (1975.) danas razdvaja morsko državno područje Italije od morskih državnih područja Slovenije i Hrvatske. Dok se ne postigne konačan hrvatsko - slovenski ugovor o razgraničenju na moru, točka A na granici s Italijom na kojoj izbija crta sredine povučena iz Savudrijske vale bit će točka na kojoj se sastaju hrvatsko-slovensko - talijanska granica.

(Osnova karte prenijeta je iz: V. Ibler, Međunarodno pravo mora i Hrvatska, Zagreb, 2001. str. 229.)

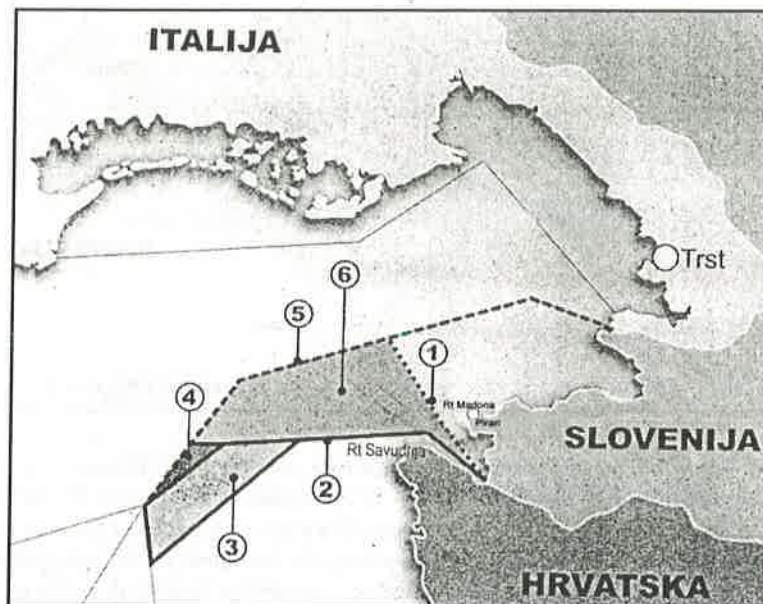
Iako je Hrvatska sa Slovenijom započela pregovore o razgraničenju odmah nakon osamostaljenja dviju država (25. lipnja 1991.), do danas nije sporazumno povučena lateralna morska granica.⁵ Val kritika u stručnim, znanstvenim i političkim krugovima izazvao je ugovor između Republike Hrvatske i Republike Slovenije o zajedničkoj državnoj granici, tzv. sporazum Račan - Drnovšek, koji je parafiran⁶ u srpnju 2001. pa je Vlada odustala od njegova potpisivanja.⁷ Ugovorom je bilo napušteno načelo ekvidistancije jer je crta razgraničenja bliža hrvatskoj nego slovenskoj obali, a protivno Ustavu Republike Hrvatske bio je utvrđen tzv. koridor u neprijeporno hrvatskome državnom području (imao bi status otvorenog mora) koji izravno spaja teritorijalno more Slovenije s otvorenim morem. Osim toga, bio je ostavljen trokut teritorijalnog mora Hrvatske uz gra-

⁵ O lateralnoj morskoj granici između Republike Hrvatske i Republike Slovenije, pregovorima, analizi službenih stavova, dokumentima dviju država i kartama v. opširnije: V. Ibler, Međunarodno pravo mora i Hrvatska, Zagreb, 2001, str. 136. - 184.; 228. - 229.

⁶ Prema čl. 10. Bečke konvencije o pravu ugovora paraf ne proizvodi pravne učinke.

⁷ O tekstu ugovora, analizi sadržaja odredaba i kartama v. iscrpno: D. Rudolf ml, Morske granice Republike Hrvatske s posebnim osvrtom na odnose i granice na Jadranskom moru od dolaska Hrvata do danas, doktorska disertacija, Split, 2003, str. 290. - 295.

nicu s Italijom (tzv. *eksklava* teritorijalnoga mora Hrvatske) koji nema izravnog dodira s kopnenim područjem Hrvatske niti s kompaktnim prostorom njezina teritorijalnog mora. To bi bilo međunarodnopravno neutemeljeno i jedinstveno rješenje u praksi razgraničenja morskih područja između država (pošto je more akcesorij kopna).

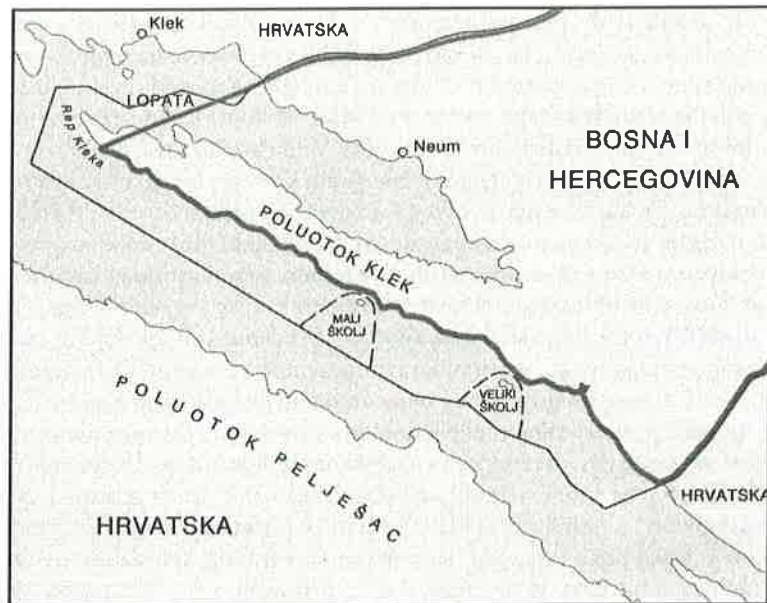

1. Crtu sredine koju je Hrvatska predlagala u pregovorima
2. Državna morska granica prema Sporazumu Račan - Drnovšek (2001.)
3. Koridor koji izravno spaja teritorijalno more Slovenije s otvorenim morem
4. Trokut teritorijalnog mora Hrvatske uz granicu s Italijom koji nema izravnog dodira s kopnenim područjem Hrvatske niti s njezinim teritorijalnim morem.
5. Jugoslavensko-talijanska morska granica prema Osimskim sporazumima (1975.)
6. Teritorijalno more koje bi pripalo Sloveniji prema parafiranom Sporazumu Račan-Drnovšek

(Karta je prenijeta iz: D. Rudolf ml. *Morske granice Republike Hrvatske s posebnim osvrtom na odnose i granice na Jadranskom moru od dolaska Hrvata do danas*, doktorska disertacija, Split, 2003., str. 294.)

3. S Bosnom i Hercegovinom je u Sarajevu 30. srpnja 1999. potpisan *Ugovor o državnoj granici* koji još nije ratificiran u Hrvatskome saboru. Granica na moru između dviju država specifična je i raritetna jer razgraničuje teritorijalno more Bosne i Hercegovine⁸ i unutarnje morske vode Hrvatske. Prema tome ugovoru, otočići Mali Školj i Veli Školj (s južne strane poluotoka Kleka) pripali su Bosni i Hercegovini, a pripojen joj je i sjeverozapadni vrh poluotoka Kleka (Rep Kleka), koji su za SFR Jugoslavije pripadali Hrvatskoj.

⁸ Bosna i Hercegovina svojim kopnenim područjem izlazi na obalu Jadranskog mora u duljini od oko 9 km i u tome dijelu prekida državni kopneni teritorij Republike Hrvatske.

Zelena crta - granična crta između bivše SR Hrvatske i bivše SR Bosne i Hercegovine kako je ona stvarno postojala u bivšoj SFRJ u vrijeme njezinog raspadanja 1991. crvena crta- državna morska granica između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine prema Ugovoru o državnoj granici potpisanom 30. srpnja 1999.

(Prenijeto iz: V. Ibler, o. c., str. 231.)

4. Sa Saveznom Republikom Jugoslavijom (Srbijom i Crnom Gorom) potpisan je 10. prosinca 2002. *Protokol između Vlade Republike Hrvatske i Savezne Vlade Savezne Republike Jugoslavije o privremenom režimu uz južnu granicu dviju država* koji se primjenjuje od dana potpisivanja. Uspostavljen je privremeni režim koji će važiti do sklapanja konačnog ugovora o granici. Protokol je bio uvjet za odlazak UN promatrača s Prevlake.

5. Iako je autorica ovoga rada uvjerena da će se neke granice na moru *in fine* ipak rješavati pred međunarodnim sudom ili arbitražom radi postizanja konačnog i obvezujućeg rješenja, drži da ništa toliko ne prinosi izjednačavanju razlika u gledištima različitih država kao cjeloviti i iskreni pregovori o njima.⁹ Sudsko rješavanje međunarodnih sporova (kad su iscrpljena sva druga pravna i politička sredstva) za države u sporu nosi u sebi i izvjestan rizik. Sudska presuda ne mora značiti samo dobitak, već i gubitak za stranke u sporu i ostavlja otvorenim pitanje je li izreka suda (ili arbitraže) doista konačno rješe-

⁹ Osobni je stav autorice rezultat njezina višegodišnjeg sudjelovanja u iznalaženju rješenja spornih pitanja između Hrvatske i Srbije i Crne Gore kao članice ekspertne skupine *Državne komisije za granice Vlade Republike Hrvatske za proučavanje i preciziranje granice između Republike Hrvatske i Crne Gore* i članice *Pregovaračkog povjerenstva za pregovore o južnoj granici između Republike Hrvatske i SR Jugoslavije*.

nje spora i eliminira li sve moguće napetosti. Međunarodna praksa, valja reći, pokazuje nesklonost država da podvrgnu sudu sporove velikog političkog značenja, sporove koji zalaze u vitalne interese država i to ne stoga što bi bilo nemoguće da o njima sud odlučuje, već prvenstveno zbog toga što bi odluka suda mogla ne uvažiti razloge ili zanemariti korijene problema iz kojih su takovi sporovi nastali. Postoje i drugi razlozi zbog kojih se međunarodni sudovi ne koriste u dovoljnoj mjeri. Veliki broj država, osobito onih koje su stekle svoju neovisnost poslije Drugog svjetskog rata kritički gledaju na sastav suda (zbog malog broja sudaca male i srednje države teško dolaze u priliku da njihovi državljani postanu međunarodni suci) i na pravo koje sudovi primjenjuju (drže da je to pravo, u čijem stvaranju uglavnom nisu sudjelovale jer ih nije ni bilo, prvenstveno euro-američko pravo). Upravo zbog svih tih razloga države vrlo često koriste *pregovore*¹⁰ kao najvažnije diplomatsko sredstvo mirnog rješavanja sporova, pri čemu valja podsjetiti na elemente uspješnog pregovaranja (volju, spoznaju, ravnopravnost i povjerenje).¹¹ Države moraju imati *volju* okončati spor pregovorima i *spoznati* da im je doista potrebno rješenje spora. Rješenje je moguće postići jedino među jednakim, suverenim i *ravnopravnim* strankama, a *povjerenje* stranaka prethodi plodnom i uspješnom pregovaranju. Povjerenje otvara put dijalogu, suradnji i konačnom rješenju, te uvijek valja nastojati da se uveća. Nedostatak povjerenja pregovore, u pravilu, prekida i vraća ih na početne pozicije, što znači da će do sporazuma vrlo teško doći. Pregovori su pokušaj obostranog, sporazumnog utvrđivanja spornih činjenica ili interesa, te traženje rješenja prihvatljiva za obje stranke s izgledima da bude trajno. To je, u pravilu, dugotrajan proces u kojem suprotnosti valja *utopiti* u rješenje sporazumno prihvaćeno. Stoga su i državne granice, koje su rezultat izravnih pregovora, neovisno o vremenu njihova trajanja, najveća garancija trajnoga mira, stabilnosti i sigurnosti država.

1. Zaštićeni ekološko - ribolovni pojas Republike Hrvatske

1.1. Donošenje Odluke o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadran-skom moru. Nakon višegodišnjih složenih rasprava u stručnim, znanstvenim i političkim krugovima Hrvatski je sabor 3. listopada 2003, a na temelju prijelazne odredbe čl. 1042. *Pomorskog zakonika Republike Hrvatske* (dalje: Pomorski zakonik)¹² i čl. 55. *Konvencije UN-a o pravu mora* iz 1982. (dalje: Konvencija UN-a),¹³ donio *Odluku o pro-*

¹⁰ J. G. Merrills, primjerice, drži da *pregovorima ostvareno rješenje obično svakoj strani pruža ponešto, i omogućava postizanje kompromisa koji nije pristupačan sudu, jer sud primjenjuje pravo*. - The Justiciability of International Disputes, *Canadian Bar Review*, XLVII, May, 1969, p. 246.

Valja se složiti i s tvrdnjom da su diplomatskom temperamentu često, ako ne i uobičajeno, bliža parcijalna rješenja sporazumom ili kompromisom, nego potpuna rješenja utemeljena na suđenju i sudskoj odluci. Više o tome: S. Rosenne, *The Law and Practice of the International Court*, Vol. I, Leyden, 1965, p. 95.

¹¹ V. pobježe o elementima uspješnog pregovaranja: I.W.Zartman & M.R.Berman, *The Practical Negotiator*, London, 1982, p.33.

¹² *Pomorski zakonik Republike Hrvatske* u Glavi IV *Gospodarski pojas* (čl. 33. - čl. 42.) definira gospodarski pojas Republike Hrvatske, suverena prava i jurisdikciju koju Hrvatska može ostvarivati u tome pojasu. U prijelaznoj odredbi, čl. 1042., predviđeno je da Sabor Republike Hrvatske donosi odluku o proglašenju gospodarskog pojasa, a odredbe čl. 33. do čl. 42. primjenjivat će se nakon što Sabor donese to odluku.

¹³ Na temelju čl. 55. Konvencije UN-a isključivi gospodarski pojas je područje izvan teritorijalnoga mora i uz njega, podvrgnuto posebnom pravnom režimu na temelju kojega su suverena prava i jurisdikcija obalne države i prava i slobode drugih država uređeni relevantnim odredbama Konvencije. ...

širenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskom moru (dalje: Odluka), kojom se ustanovljava zaštićeni ekološko - ribolovni pojas Republike Hrvatske (dalje: ZERP).¹⁴ Donošenje Odluke u skladu je i s promjenama u politici Europske unije (dalje: EU) o širenju jurisdikcije obalnih država u prostore otvorenoga mora. Naime, između sredozemnih država članica EU dugo je postojao dogovor o neproglašavanju gospodarskog pojasa u Sredozemnom moru (Jadransko je more uz Crno more dio Sredozemnog mora)¹⁵. Zbog ozbiljne devastacije ribljih zaliha Španjolska je prva okrenula novu stranicu proglašavanjem 1997. zaštićenoga ribolovnog pojasa u Sredozemlju širine 49 morskih milja (u Atlantskom oceanu proglasila je gospodarski pojas širok 200 milja).

1.2. Odnos gospodarskog i zaštićenog ekološko - ribolovnog pojasa. Kodifikacija i legislacija pravnih pravila o gospodarskom pojasu obavljena je na Trećoj konferenciji UN- a o pravu mora kada je konačno prestao otpor prihvaćanju gospodarskog pojasa kao novog instituta i objekta međunarodnog prava (nema ga u ženevskim konvencijama o pravu mora iz 1958.).¹⁶ Gospodarski pojas nije dio državnog teritorija, a nije ni dio otvorenoga mora, već *genus tertii*, premda zalazi u otvoreno more i u njegove slobode. Prava u gospodarskom pojasu ne stječu se *ipso facto*. Odluku najviše državne vlasti o stjecanju i ostvarivanju tih prava obalna država mora *proglasiti* (deklaracijom, zakonom, dekretom ili nekim drugim jednostranim pravnim aktom) i *obznaniti proglašenje*. Suvereno je pravo države odlučiti u kojemu će trenutku to učiniti (bez ikakvog je vremenskog ograničenja). U posljednjih dvadeset godina znatno je povećan broj drža-

... U dijelu V. *Isključivi gospodarski pojas* (čl. 55. - čl. 75) pravno je uređen institut gospodarskog pojasa, a odredbe se mogu naći i u drugim dijelovima Konvencije: u dijelu II. - *Teritorijalno more i vanjski pojas* čl. 27 (5), u dijelu III. - *Tjesnaci koji služe međunarodnoj plovidbi* čl. 35. (b), 36, 37, 38. (1, 2), 45. (1b), u dijelu IV. - *Arhipelaške države* čl. 53. (3), u dijelu VII. - *Otvoreno more* čl. 111. (2, 4, 7), u dijelu VIII. - *Režim otoka* čl. 121. (2, 3), u dijelu IX. - *Zatvorena ili poluzatvorena mora* čl. 122, u dijelu XII. - *Zaštita i očuvanje morskog okoliša* čl. 210. (5), 211. (5, 6a), 216 (1a), 218. (1, 2, 3, 4), 220. (1, 3, 5, 6), 234, u dijelu XIII. - *Znanstveno istraživanje mora* čl. 246 (1, 2, 3, 5), 247, 248, 249 (1), 252, 253. (1), 257, 259 i u dijelu XV. - *Rješavanje sporova* čl. 297. (3a, 3bi).

Republika Hrvatska je 5. travnja 1995. Glavnom tajniku UN-a, kao depozitaru Konvencije, priopćila svoju odluku da želi biti sljednicom ratifikacije Konvencije od strane SFRJ (5. svibnja 1986.). Hrvatska se smatra strankom *Konvencije* od 8. listopada 1991., tj. od dana *sukcesije* (dan efektivnosti neovisnosti Republike Hrvatske). - *Narodne novine - Međunarodni ugovori*, br. 11/95.

¹⁴ Odluka je objavljena u *Narodnim novinama*, br. 157/03.

¹⁵ V. pobliže o problematiki isključivoga gospodarskog pojasa u Sredozemlju: *K. Turkalj*, *Reforma zajedničke ribarske politike Europske zajednice s naglaskom na problematiku širenja jurisdikcije na moru*, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 53 (3. - 4), 2003, str. 900. - 910.

¹⁶ Zanimljiva su bila gledišta *ex Jugoslavije*, Italije, Grčke i Albanije prilikom kreiranja instituta gospodarskog pojasa tijekom Treće konferencije UN-a o pravu mora, posebice Italije (od neslaganja do prihvaćanja) zbog sadašnjih prosvjeda na proglašenje ZERP-a Hrvatske. Italija se jedina načelno protivila (u Odboru za miroljubivu uporabu morskoga i oceanskog dna izvan granica nacionalne jurisdikcije, u plenumu Treće konferencije u srpnju 1974., u Drugom odboru konferencije u kolovozu 1974.) ustanovljenju novoga instituta međunarodnog prava zbog opasnosti da gospodarski pojas ograniči slobodu plovidbe i omogući postupno (skriveno, pužajuće) uvlačenje (širenje) jurisdikcije obalne države (*creeping jurisdiction*) u morska područja izvan granica teritorijalnoga mora, te činjenice da bi to moglo potaknuti mnoge sporove između država. Na kraju je talijanska delegacija ipak podržala opravdanost ideje o ustanovljenju novog instituta međunarodnog prava prvenstveno zbog zaštite bogatstava u morskom području izvan teritorijalnoga mora. Vidi: *Third UNCLOS*, Vol. II, p. 196. *Ex Jugoslavija*, Albanija i Grčka su podržale novi pojas. - *Ibid.*, p. 92, 100, 129.

O sintagmi postupnog širenja jurisdikcije (*creeping jurisdiction*) v. pobliže: *V. Ibler*, *Međunarodno pravo mora i Hrvatska*, Zagreb, 2001, str. 203. - 204.

va koje su proglasile gospodarski pojas ili ribolovnu zonu (ribolovne zone su prethodile uspostavi gospodarskog pojasa).¹⁷

Proglašavanje gospodarskog pojasa zapravo je izraz ostvarenja dugogodišnjih težnji obalnih država da što veću morsku površinu izvan vanjske granice nacionalne suverenosti podvrgnu suverenim pravima i jurisdikcijskim ovlastima. Valja spomenuti neuobičajene i opsežne radnje koje je npr. Japan u travnju 1988. poduzeo u području Pacifika, 1118 milja (1 800 km) daleko od Tokia. U tome udaljenom dijelu oceana iznad morske površine izranja vapnenački greben Okino Tori Shima - Otok pučinskih ptica. Za vrijeme visoke vode (najviše plime) iznad mora, u visini od svega sedamdesetak centimetara ostaju samo dvije stijene. Sve dok one izranjaju iz mora Japan ostvaruje suverena prava istraživanja i iskorištavanja prirodnih bogatstava, živih i neživih (područje je posebice bogato kobaltom i manganom) u širokome području koje ih okružuje, površine 154 452 kvadratnih milja ili 400 000 km². Radi usporedbe, površina kopnenog područja Japana iznosi 372 313 km². Da bi se spriječila njihova erozija djelovanjem vjetrova i valova, te urušavanje u velike oceanske dubine, Japan je golemim čelično-beton-skim prstenovima koji prihvaćaju valove okružio stijene i tako očuvao najjužniju točku države od nestanka pod stalno nemirnim morem. U opsežnim radovima sudjelovali su brojni brodovi, helikopteri i nekoliko stotina radnika. Vrijednost radova iznosila je više milijuna dolara.

(Prenijeto iz: *National Geographic Magazine*, November, 1988., Vol.174. No. 5., str. 610)

¹⁷ O ribolovnoj zoni i zoni preferencijalnih prava v. opširnije: D. Rudolf, *Međunarodno pravo mora*, Zagreb, 1985, str. 210. - 213.

U točki 1. Odluke o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskom moru proglašavaju se sadržaji *isključivoga gospodarskog pojasa*:¹⁸ suverena prava istraživanja, iskorištavanja, očuvanja i gospodarenja živim prirodnim bogatstvima morskog područja izvan vanjske granice teritorijalnog mora, te jurisdikcija glede znanstvenog istraživanja mora i zaštite i očuvanja morskog okoliša. Hrvatska je tako poput još 135 država u svijetu, među kojima su gotovo sve države članice EU, ostvarila suvereno pravo proglašenja gospodarskog pojasa zajamčeno Konvencijom UN o pravu mora i međunarodnim običajnim pravom.¹⁹

¹⁸ U hrvatskoj znanosti međunarodnog prava objavljeni su brojni radovi o uspostavi novoga instituta i objekta prava mora, posebice s osvrtom na Jadran i Republiku Hrvatsku nakon njene samostalnosti i neovisnosti. V. pobliže: J. Andrassy, B. Bakotić, B. Vukas, *Međunarodno pravo 1*, Zagreb, 1998, str. 190.-193.; V. Barić-Punda, *Gospodarski pojas RH, Gospodarski pojas u Jadranu – da ili ne?*, izd. Instituta za oceanografiju i ribarstvo, Split, 2000, str. 26. - 30.; V. Barić Punda-M. Lulić, *Prikaz pojedinih odredbi o gospodarskom pojasu u nacionalnim propisima, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 36, 1999, str. 107. - 112.; V. Đ. Degan, *Treba li proglasiti gospodarski pojas u Jadranskom moru?, Usporedno pomorsko pravo-Comparative Maritime Law* (Jadranski zavod HAZU u Zagrebu), 1989, br. 121, str. 83. - 96.; *Međunarodno pravo mora u miru i u oružanim sukobima*, Rijeka, 2002, str. 58 - 67.; I. Grabovac, *Republika Hrvatska i gospodarski pojas, Informator*, Zagreb, 1997, br. 4562, str. 1. - 2.; V. Ibler, *Problemi proglašenja isključive ekonomske zone Jugoslavije, Pravno uređenje ribolova na Jadranu u odnosima s Italijom*, izd. Instituta za zemlje u razvoju, Zagreb, 1983, str. 32 - 45.; *Isključiva gospodarska zona s posebnim osvrtom na Jadran, Pomorski zbornik*, Rijeka, 1983, br. 21, str. 23-41.; *Isključiva ekonomska zona (EEZ), Jadransko more i Jugoslavija, Morsko ribarstvo*, Zagreb, XXXVI, 1984, br. 1, str. 7. - 9.; *Pitanje proglašenja isključive ekonomske zone (EEZ), Primjena Konvencije o pravu mora – jugoslavenska gledišta*, Zagreb, 1985, str. 43. - 51.; *Što dokazuju nacionalna zakonodavstva o međunarodno-pravnom institutu «isključiva gospodarska zona»?, Adrias-Zavod za znanstveni i umjetnički rad JAZU*, Split, 1988, br. 1, str. 151. - 159.; *Pravo Republike Hrvatske da proglasi svoj isključivi gospodarski pojas, Rad*

HAZU, Knj. 473, Zagreb, 1996, str. 23. - 46.; *Međunarodno pravo mora i Hrvatska*, Zagreb, 2001, str. 191. - 212.; Z. Perišić, *Isključiva ekonomska zona, Prinosi*, XV, 1982, br. 17, str. 48. - 86.; D. Rudolf, *Morski gospodarski pojas u međunarodnom pravu*, Split, 1988, 179. str.; *Yugoslav Economic Zone in the Adriatic Sea, Jugoslavenska revija za međunarodno pravo*, 35, 1988, str. 52. - 61.; M. Seršić, *The Exclusive Economic Zone in the Adriatic, Periodicum biologorum*, vol. 102, suppl. 1, Zagreb, 2000, str. 173. - 179.; M. Vokić-Žužul, *Republika Hrvatska i isključivi gospodarski pojas*, Zagreb, 2003, 307. str.; B. Vukas, *Pritisak zemalja bez morske obale i država u nepovoljnom geografskom položaju na eksploataciju izvora u ekonomskoj zoni susjednih zemalja, Ekonomske posljedice Konvencije o pravu mora na zemlje u razvoju i Jugoslaviju*, izd. Instituta za zemlje u razvoju, Zagreb, 1983.; *Isključiva ekonomska zona u Jadranu i Mediteranu i stav Jugoslavije, Primjena Konvencije o pravu mora – jugoslavenska gledišta*, izd. Instituta za zemlje u razvoju, Zagreb, 1985, str. 51. - 57.; *Croatia and the Law of the Sea, Prinosi*, 1996, br. 24.

Nakon donošenja *Odluke o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskom moru* posebice upućujemo na izlaganja sudionika Okrugloga stola o zajedničkoj ribarskoj politici EU u Sredozemlju i proširenju jurisdikcije na Jadranu (B. Vukas, V. Ibler, D. Vidas, K. Turkalj, B. Grigić, A. Metelko-Zgombić, I. Katavić, N. Skakelja, V. Tičina, T. Legović, M. Markovčić Kostelac, P. Komadina, I. Šimonović) – *Round Table on Fisheries Policy in the Mediterranean and the Extension of Jurisdiction in the Adriatic Sea*. Održan je 14. listopada 2003. u Zagrebu. Izlaganja su objavljena u posebnoj prilogu, *Dossier*, časopisa *Croatian International Relation Review*, Vol. IX, No. 32. - 2003., str. 1. - 60.

¹⁹ Sve su države članice EU s obalom na Atlantskom oceanu proglasile svoje gospodarske pojase (Francuska, Portugal, Španjolska i Švedska) ili su uspostavile ribolovne pojase (Belgija, Finska, Irska, Nizozemska, Velika Britanija, Njemačka i Danska). Španjolska je u Sredozemnom moru proglasila zaštitni ribolovni pojas, Malta isključivi ribolovni pojas, Francuska zaštićenu ekološku zonu.

U ZERP-u Hrvatska, dakle, nema suverenost (njegova vanjska granica nije državna granica na moru),²⁰ već samo određena suverena prava i jurisdikcijske ovlasti²¹ uže od punog sadržaja gospodarskog pojasa.²² U ZERP-u, u odnosu na gospodarski pojas, Hrvatska nije proglasila suverena prava u pogledu svih djelatnosti radi istraživanja i gospodarskog iskorištavanja toga pojasa, kao što je proizvodnja energije korištenjem vode, struja i vjetrova, te jurisdikciju za podizanje umjetnih otoka, uređaja i naprava. Međutim, kako na temelju toč. 2. Odluke, Hrvatski sabor pridržava pravo da po potrebi proglasi i ostale sadržaje iz Glave IV, *Gospodarski pojas*, Pomorskog zakonika (vidi: čl. 34. st.1. t. b, čl. 36.) u skladu s Konvencijom, u konačnici se zapravo radi o istome sadržaju pa je ZERP u svojoj srži veoma blizak gospodarskom pojasu.

1.3. Razlozi i motivi ustanovljavanja ZERP-a. Neprijeporna je činjenica da je u posljednjih nekoliko godina u Jadranskom moru sve više ribarskih brodova izvanjadranskih država, uključujući tunolovce i brodove tvornice (Maroka, Japana, Paname, Kine, Koreje i dr.). Pošto se ne mogu primijeniti mjere ograničavanja i nadzora ribolova (količine i vrste ulova, ribolovnog pribora i alata) jer se ribari u otvorenome moru, živa morska bogatstva prekomjerno se iskorištavaju, ugrožavaju se gospodarski važne vrste i drastično smanjuju riblje zalihe.²³ Dosadašnja praksa ribolova u otvorenome moru pogodovala je ilegalnom ribolovu i u teritorijalnom moru Hrvatske. Rezultati istraživanja o progonu stranih brodova u praksi Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske od 1992. do 2002. kazuju da su u strukturi progonjenih brodova uglavnom zastupljene talijanske ribarice koje prelaze hrvatsku državnu granicu i nezakonito obavljaju gospodarski ribolov.²⁴ Pretvaranjem dijela otvorenog mora Jadrana u prostor pod

²⁰ Prema čl. 2. st. 2. i 3. Ustava Republike Hrvatske:

Suverenost Republike Hrvatske prostire se nad njezinim kopnenim područjem, rijekama, jezerima, prokopima, unutrašnjim morskim voda, teritorijalnim morem te zračnim prostorom iznad tih područja.

Republika Hrvatska ostvaruje, u skladu s međunarodnim pravom, suverena prava i jurisdikciju u morskim područjima i u podmorju Jadranskoga mora izvan državnoga područja do granica sa susjedima.

Prema čl. 6. st. 1. Pomorskog zakonika: *Suverenitet Republike Hrvatske na moru prostire se na unutrašnje morske vode i teritorijalno more Republike Hrvatske, na zračni prostor iznad njih, te na dno i podzemlje tih morskih prostora.*

²¹ V. pitanje o značenju i uporabi termina *suverenost, suverena prava i jurisdikcija*: D. Rudolf, o.c., str. 218.; O sadržajnom odnosu *suverenih prava i suverenosti*, a posebice o terminu *kvazisuverenost* v. pobliže: V. Ibler, o.c., str. 75. - 76.

²² Prema čl. 56. toč.1. Konvencije UN-a u gospodarskom pojasu obalna država ima: a) *suverena prava radi istraživanja i iskorištavanja, očuvanja i gospodarenja živim i neživim prirodnim bogatstvima voda nad morskim dnom i onih morskog dna i njegova podzemlja, te glede drugih djelatnosti radi gospodarskog istraživanja i iskorištavanja pojasa, kao što je proizvodnja energije korištenjem vode, struja i vjetrova*; b) *jurisdikciju, u skladu s relevantnim odredbama ove Konvencije, glede:*

- (i) podizanja i upotrebe umjetnih otoka, uređaja i naprava;
- (ii) znanstvenog istraživanja mora;
- (iii) *zaštite i očuvanja morskog okoliša.*

²³ U otvorenome moru srednjeg Jadrana mrjestilište je gospodarski važnih ribljih vrsta. O devastiranju pridnenih ribljih zajednica u Jadranskom moru nakon pedeset godina intenzivnog i nekontroliranog iskorištavanja v. iscrpno: N. Vrgoč, *Struktura i dinamika pridnenih zajednica riba Jadranskog mora, doktorska disertacija*, 2000, 186 str.

²⁴ Prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske, *Odjela pomorske i aerodromske policije*, u razdoblju od 1992. do 2002. godine obavljeno je ukupno 215 progona stranih brodova. Uzpćeno je 178 stranih brodova. V. pobliže: V. Barić Punda, D. Juras, *Pravo progona u propisima Republike Hrvatske i praksi Ministarstva unutarnjih poslova od 1992. do 2002.*, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Mostaru*, XVI, Mostar, 2003, str. 187. - 198.

isključivom jurisdikcijom Hrvatske, stvaraju se uvjeti za sprječavanje krajnjeg iscrpljivanja biozaliha u Jadranu i uspostavljanje pravnog uređenja održivog ribolova (racionalnog gospodarenja živim morskim organizmima), te odgovarajućeg standarda zaštite morskog okoliša. Jadransko more²⁵ sve više postaje more visokog rizika. Po svojim zemljopisnim osobitostima *zatvoreno je ili poluzatvoreno more (enclosed or semi-enclosed seas)*.²⁶ Uski i duguljasti oblik s malim opsegom vode te nedovoljnim strujanjem i kretanjem vodenih masa (sporom izmjenom mora) utječe na njegovu zaštitu i očuvanje. Potrebno je od pet do deset godina da se more u Jadranu izmijeni s morem u središnjem dijelu Sredozemlja. Jadran postaje sve ugroženiji. Još je prije više od dva desetljeća Piccard, savjetnik UN-a za zaštitu morskoga okoliša, upozoravao da je Jadran poslije Baltika najugroženije more i da će izumrijeti svaki biološki život u njemu ako se nasta-

²⁵ U doba stare Grčke Jadran su nazivali *Adriatike talassa*, Jadransko more, ili *Adriatikos kolpos*, Jadranski zaljev, ili *Jonios kolpos*, Jonski zaljev. Rimljani su ga nazivali *Adriaticum* ili *Hadriaticum mare* ili *Sinus Adriaticus*, a nakon zauzimanja cijelog Sredozemnog mora *Mare superum*. Ime je dobio po tada najvažnijem gradu na obalama Jadrana, *Adriji* ili *Atriji*, na ušću rijeke Po. Danas taj grad nije više na obali. Nalazi se 25 km u unutrašnjosti kopna.

Jadransko more je zaljev Sredozemnoga mora između Balkanskog i Apeninskog poluotoka, od Otrantskih vrata (u najužem dijelu široka su 75 km) na jugoistoku do Maranske lagune na sjeverozapadu. Površina Jadranskoga mora (uključujući i površinu otoka) iznosi 138.595 km². Dugo je 870 km, s prosječnom širinom 159,3 km. Najveća je između Vasta na talijanskoj i Stobreča na hrvatskoj obali, 216,2 km. Najveća izmjerena dubina iznosi 1233 m (100 km južno od Dubrovnika), prosječna je 252 m (sjevernije od pravca Zadar - Pescara dubina nigdje ne prelazi 100 m), a u Tršćanskom je zaljevu do 23 m. Tri četvrtine dna Jadrana ne prelaze dubinu veću od 200 metara. Prozirnost se povećava od sjevera prema jugu i u prosjeku iznosi od 20 do 33 m (najveća izmjerena iznosi 56 m). Morske struje su slabe.

Obalne države na Jadranu su: Republika Italija (najveća), Republika Slovenija, Republika Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Srbija i Crna Gora, Republika Albanija i Republika Grčka (sjevernom stranom otoka Krfa). Različite su im duljine kopnenih obalnih crta: Hrvatske 1 777,3 km, Italije (na Jadranu) 1249 km, Albanije 396 km, Crne Gore 249 km, Slovenije 44,5 km i Bosne i Hercegovine 21,2 km. Vidi: J. Ridanović, *Geografija mora*, Zagreb, 2002, str. 191. - 192.

²⁶ Prema čl. 122. Konvencije UN-a o pravu mora pod *zatvorenim ili poluzatvorenim morem* valja razumijevati zaljev, bazen ili more okruženo s dvije ili više država i povezano s drugim morem ili oceanom uskim prolazom, ili koje se u cijelosti ili pretežito sastoji od teritorijalnih mora i isključivih gospodarskih pojmaseva dviju ili više obalnih država.

V. pobliže o *zatvorenim ili poluzatvorenim morima*: B. Vukas, *Zatvorena ili poluzatvorena mora, Prinosi za poredbeno proučavanje prava i međunarodno pravo, Novo pravo mora*, god XV, br. 17, Zagreb, 1982, str. 138. - 157.

Valja posebice upozoriti i na čl. 123. Konvencije UN-a, *Suradnja obalnih država na zatvorenim ili poluzatvorenim morima*, prvenstveno zbog uporabe određenih termina i formulacija koje posebice ističemo:

Obalne države u *zatvorenome ili poluzatvorenom moru trebale bi međusobno surađivati radi ostvarivanja svojih prava i ispunjavanja svojih dužnosti na temelju Konvencije. U tu svrhu one nastoje da, izravno ili preko odgovarajuće regionalne organizacije:*

- a) *usklađuju* gospodarenje, očuvanje, istraživanje i iskorištavanje živih bogatstava mora;
- b) *usklađuju* ostvarivanje svojih prava i ispunjavanje svojih dužnosti glede zaštite i očuvanja morskog okoliša;
- c) *usklađuju* svoje politike znanstvenog istraživanja i gdje je to primjereno poduzimaju zajedničke programe znanstvenog istraživanja toga područja;
- d) *pozovu, na odgovarajući način, druge zainteresirane države ili međunarodne organizacije na suradnju s njima u provedbi odredaba ovoga članka.*

Suradnja obalnih država u *zatvorenim ili poluzatvorenim morima* nije, dakle, pravna obveza, nešto što im je nametnuto, unaprijed definirano. Njihovo je pravo da svoje aktivnosti međusobno usklađuju isključivo vlastitim odlukama, prema vlastitoj procjeni okolnosti. Akademik Ibler drži da je čl. 123. Konvencije *poziv na suradnju*, koji se zapravo može tumačiti samo kao *upozorenje i dobronamjerni savjet* da u zatvorenim ili poluzatvorenim morima države u vlastitom interesu surađuju usklađujući svoje aktivnosti. - o.c., str. 83. - 84.

vi s onečišćenjem i ako se ne poduzmu hitne i radikalne mjere zaštite. Jadranom plove i brodovi s opasnim teretom. Najveći promet odvija se sredinom Jadrana (otvorenim morem) do sjevernih luka Rijeke, Trsta, Venecije i Ravenne (sjeverni dio Jadrana je najugroženije područje). Tankeri su latentna opasnost za morski okoliš (posebna opasnost su tzv. *mamut tankeri*, jer su im manevri složeni, dugi i opasni), a upravo je prijevoz tim brodovima u stalnom porastu. Da se havarija poput grčkog tankera *Prestige*, koji je sa 77 000 tona nafte 13. studenoga 2002. potonuo ispred obala sjeverozapadne Španjolske (u more je isteklo više od 40 000 tona nafte, naftna mrlja bila je duga 280 km, široka 30 km) dogodila u Jadranu, imala bi teške društvene, ekološke i gospodarske posljedice za sve obalne države. U izravnoj ekološkoj opasnosti za Jadran proširenje nacionalne jurisdikcije izvan vanjske granice teritorijalnoga mora omogućava nadzor i sprječavanje onečišćenja morskog okoliša.²⁷

1.4. Živa bogatstva ZERP-a. Odlukom o ZERP-u obuhvaćena su živa prirodna bogatstva *mora* izvan vanjske granice teritorijalnoga mora. Živa i neživa (rudna) prirodna bogatstva *u podmorju* izvan vanjske granice teritorijalnoga mora podvrgnuta su pravnom režimu epikontinenskoga pojasa Republike Hrvatske,²⁸ koji obuhvaća morsko dno i podzemlje (ne i more) izvan vanjske granice teritorijalnoga mora Hrvatske u smjeru pučine do granica epikontinenskog pojasa sa susjednim državama. Tome pojasu jedino je granica s Italijom utvrđena, jer je nakon raspada SFR Jugoslavije Hrvatska naslijedila granicu epikontinenskog pojasa s Italijom utvrđenu *Sporazumom između Vlade SFR Jugoslavije i Vlade Republike Italije o razgraničenju epikontinentalnog pojasa između dvije zemlje* (dalje: Sporazum iz 1968.).²⁹

1.5. Primjena pravnog režima. Prema toč. 3. Odluke primjena pravnog režima ZERP-a započela je dvanaest mjeseci nakon njegova uspostavljanja, tj. 3. listopada 2004. Tim danom započela je i primjena čl. 33, 34. st. 1. t. (a), čl. 35, 41. i 42. Pomorskog zakonika.

1.6. Prava i slobode drugih država. Sve države (obalne i neobalne) u ZERP-u uživaju međunarodnim pravom zajamčene slobode plovidbe, preleta, polaganja podmorskih kabela i cjevovoda i druge međunarodnopravno dopuštene uporabe mora (koje se

²⁷ Temeljno pravno pravilo o ovlaštenjima i dužnostima obalne države u provođenju i primjeni međunarodnih i nacionalnih propisa i standarda za sprječavanje, smanjenje i nadziranje onečišćenja morskog okoliša sadržano je u čl. 220. Konvenciji UN-a koja sadrži dosad najsustavniji i najcjelovitiji skup pravnih pravila i načela o zaštiti morskog okoliša i nalaže novu pravnu reglamentaciju suzbijanja onečišćenja, osobito u onim područjima koja se nalaze izvan granica suverenosti obalnih država: u vanjskom, gospodarskom i epikontinentskom pojasu.

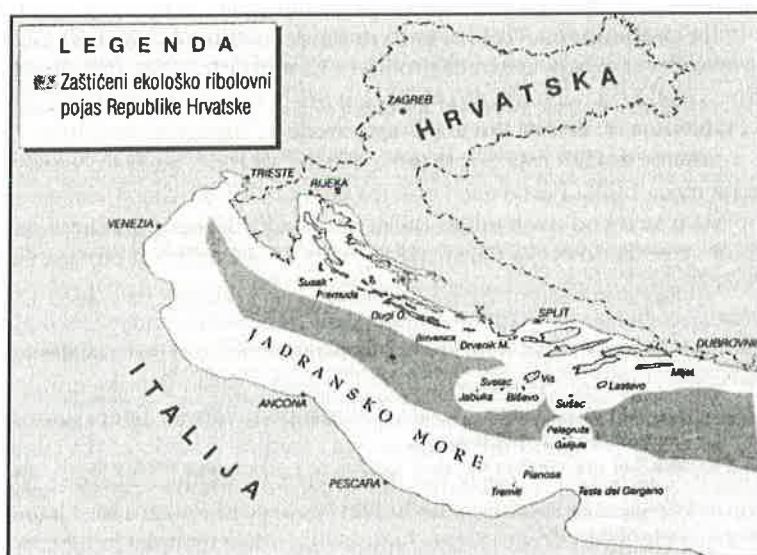
V. iscrpnije o načelima zaštite i očuvanja morskoga okoliša u Konvenciji UN-a: B.Vukas, B.Bohte, *Zaštita i očuvanje morske okoline*, *Prinosi*, 1982., br. 17, str. 233. - 234.

²⁸ Normiran je u Pomorskom zakoniku u Glavi V, *Epikontinentski pojas* (čl. 43. - čl. 46.).

²⁹ Sporazum je potpisan u Rimu 8. siječnja 1968. Stupio je na snagu 21. siječnja 1970. - *Službeni list SFRJ, Dodatak: Međunarodni ugovori*, br. 28/1970. Na osnovi notifikacije o sukcesiji Sporazum obvezuje Hrvatsku. Valja napomenuti, s obzirom na današnje snažno političko suprotavljanje Italije proglašenju ZERP-a Hrvatske, koje je motivirano isključivo gospodarskim interesima (talijanska ribarska flota najjača je u Jadranu, s godišnjim ulovom ribe od oko 200 000 tona), da joj se u vrijeme pregovora, također zbog gospodarskih razloga (interesa za istraživanje i iskorištavanje plina i nafte u tome dijelu Jadrana) žurilo da se Sporazum što prije potpiše i povuče crta razgraničenja epikontinentskih pojasa između dviju država.

tiču ostvarivanja tih sloboda).³⁰ Te se slobode ostvaruju uz dolično poštivanje prava i dužnosti Republike Hrvatske i pridržavanje zakona i propisa koje je Hrvatska donijela u skladu s odredbama Konvencije UN-a i drugim pravilima međunarodnog prava.

1.7. Granice ZERP-a. ZERP Republike Hrvatske prostorno obuhvaća morski prostor od vanjske granice teritorijalnoga mora u smjeru pučine do njegove vanjske granice dopuštene međunarodnim pravom koja će se utvrditi međunarodnim ugovorima o razgraničenju s državama čije obale leže sučelice ili su bočno u odnosu na hrvatsku obalu.³¹

U smjeru pučine, do sklapanja ugovora o razgraničenju s Italijom, vanjska granica ZERP-a privremeno će slijediti crtu razgraničenja epikontinentskih pojasa Hrvatske i Italije uspostavljenu Sporazumom 1968., a kod bočnog razgraničenja crtu koja slijedi smjer i nastavlja se na privremenu crtu razgraničenja teritorijalnih mora utvrđenu u Protokolu o privremenom režimu uz južnu granicu između Republike Hrvatske i Srbije i Crne Gore iz 2001. godine. Prema čl. 6. Protokola privremeno razgraničenje teritorijalnog mora započinje u točki udaljenoj tri kabla od rta Oštro na spojnici rt Oštro - rt Veslo te se nastavlja ravnom crtom 12 nautičkih milja azimutom 206° do otvorenoga mora. Dakle, uz hrvatsku obalu u Bokotorskom zaljevu povučena je ravna polazna crta koja spaja rt Konfin i točku koja se nalazi na spojnici rt Oštro - rt Veslo, a udaljena je od rta Oštro tri kabla (560 m). Ta točka od koje polazi crta razgraničenja teritorijalnih mora dviju država nije na crti sredine između obala dviju država. Udaljenost te točke do rta Oštro na hrvatskoj obali oko sedam je puta kraća od udaljenosti te točke do rta

³⁰ Točka 4. Odluke. Usporedi i čl. 58. Konvencije UN-a.

³¹ Točka 5. Odluke. Vidi i čl. 33. (granice gospodarskog pojasa) i čl. 43 (granice epikontinentskog pojasa) Pomorskog zakonika.

Veslo na crnogorskoj obali. Iako su se stranke složile da provedba Protokola ni na koji način ne prejudicira konačno razgraničenje između dviju država, dogovoreno rješenje ipak ima utjecaja na druga razgraničenja.

Sporazum s Italijom iz 1968. posebno je važan za Republiku Hrvatsku. Temelji se na načelu crte sredine i pravilu prema kojemu svaki otok ima svoj epikontinentski pojas. Ima pet članaka. Crta razgraničenja spaja 43 točke utvrđene geografskim koordinatama, a sjecišta su kružnice čija su središta najizbočenije točke na jednoj i drugoj obali. Crta razgraničenja ne polazi svugdje od obale, jer je morski i podmorski prostor u Tršćanskom zaljevu u cijelosti razgraničen (Sporazumom iz Osima). Ona počinje od točke 1. gdje je širina Jadranskoga mora tolika da nastaje pojas otvorenog mora, morskog dna i podzemlja izvan granica teritorijalnih mora susjednih država. Točka 1. iz Sporazuma je zapravo sjecište dviju kružnica promjera 12 morskih milja, počevši od rta Savudrije na jednoj obali i rta Tagliamento na drugoj obali. Između otoka Palagruže i otočića Galijula i talijanske obale nije povučena crta sredine. Širina teritorijalnoga mora SFR Jugoslavije u vrijeme zaključenja Sporazuma bila je 10 milja pa je uz vanjsku granicu teritorijalnoga mora otoka Palagruže i otočića Galijula ustanovljena enklava epikontinentskog pojasa u širini od dvije milje. Točka 34. i točka 35. iz Sporazuma nalaze se na udaljenosti od 12 milja od otoka Palagruže, a točka 36. 12 milja od otočića Galijula. To je tzv. *enklava granica* uz otoke. Godine 1979. bivša SFR Jugoslavija je proširila teritorijalno more na 12 milja, jer je u vrijeme održavanja Treće konferencije UN o pravu mora bio postignut konsenzus država o maksimalno dopustivoj širini teritorijalnoga mora do 12 milja. Tako se crta razgraničenja epikontinentskog pojasa i vanjska granica teritorijalnoga mora oko otoka Palagruže i otočića Galijula podudaraju. Sporazumom su utvrđene obostrane kompenzacije, budući da je crta sredine između otoka Jabuke, Sveca, Biševa i Palagruže, te talijanske obale bila nepovoljna za Italiju, a htjelo se izbjeći i tzv. *džepove* koje uzrokuje crta sredine između Jabuke, Sveca i Palagruže s jedne strane, i talijanskog otoka Pianose s druge strane. Jugoslavija je dala ustupke Italiji u sjevernom (1 680 km²) i južnom dijelu (1 400 km²), a Italija Jugoslaviji uz otok Pianosu (416 km²).³² Vanjska granica ZERP-a koja bi slijedila crtu razgraničenja epikontinentskih pojasa Hrvatske i Italije ne bi se trebala mijenjati jer i međunarodna praksa i presude međunarodnih sudova kazuju da se povlači jedna jedinstvena crta razgraničenja epikontinentskih i gospodarskih pojasa.

³² Prema procjenama načinjenim u *Office of the Geographer*, U.S. Dept. of State, cit u : D. Rudolf, o.c., str. 290. bilj. 185.

1.8. Prigovori susjednih obalnih država (Slovenije i Italije) i stavovi Ministarske konferencije o održivom razvoju ribolova u Sredozemlju. Na odluku o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske u Jadranskom moru reagirali su susjedi, Slovenija i Italija. Prigovorili su zbog jednostranosti proglašenja ZERP-a, bez zajedničkog dijaloga i koordinacije, zaboravljajući pri tome da se pojas može jedino jednostrano proglasiti, (ustavom, zakonom, deklaracijom, dekretom) i na nijedan drugi način. Za takovu odluku nije potreban pristanak susjednih, zainteresiranih država pa su svi ti prigovori pravno neutemeljeni. Italija je, primjerice, 22. siječnja 2004., jednostrano, zakonskim dekretom proglasila tzv. arheološku zonu široku 12 milja (uz vanjsku granicu teritorijalnog mora, širokog 12 milja) u kojoj je zabranjeno vađenje arheoloških i povijesno vrijednih predmeta s morskog dna bez suglasnosti i odobrenja talijanskih vlasti.³³ Slovenija je prosvjedovala jer drži da još nije utvrđena konačna crta razgraničenja Hrvatske i Slovenije na moru, a Italija prvenstveno zbog sužavanja prostora mora slobodnog za ribolov njezinih ribara. Zbog toga je zatražila konzultacije. Postoje, međutim, vrlo realne procjene da će i Italija proglasiti svoj gospodarski pojas zbog sve veće prisutnosti ribara izvanjadranskih država u Jadranu i zaštite Jadranskog mora od onečišćenja. Italija će tada morati definirati sve svoje granice na moru i to s jedanaest susjednih država. Za sada je nesporna jedino granica sa Slovenijom (jer 'zatvorena' Slovenija ne može proglasiti svoj gospodarski pojas). Na Ministarskoj konferenciji o održivom razvoju ribolova u Sredozemlju (*Ministerial Conference on the Sustainable Development of Fisheries in the Mediterranean*), koja je održana u Veneciji od 25. do 26. studenog 2003³⁴

³³ *Gazzetta Ufficiale della Repubblica*, No. 45 suppl., 24 febbraio 2004.

³⁴ Sudjelovale su sve sredozemne države, petnaest država članica EU, kandidati, danas punopravne članice EU (Poljska, Češka, Mađarska, Slovačka, Litva, Latvija, Slovenija, Estonija, Cipar i Malta), Europska komisija, Opća ribarska komisija za Sredozemlje (članice su, Albanija, Alžir, Bugarska, Hrvatska, Cipar, Egipat, Europska zajednica, Francuska, Grčka, Izrael, Italija, Japan, Libanon, Libija, Malta, Monako, Maroko, Rumunjska, Srbija i Crna Gora, Španjolska, Sirija, Tunis i Turska) i Japan.

(poslije ustanovljenja ZERP-a Hrvatske) očekivalo se da će Hrvatska biti službeno kritizirana zbog jednostranog proširenja jurisdikcije u Jadranu (iako nikakvim posebnim aktom EU nije predviđeno da države kandidati za članstvo u EU ne bi smjele proglasiti gospodarski pojas). Međutim, u zajedničkom službenom dokumentu, Deklaraciji Ministarske konferencije o održivom razvoju ribolova u Sredozemlju nigdje se ne kritizira jednostrani akt o ustanovljavanju ZERP-a. Tim više, formulacija iz članka 10. st.2. te Deklaracije ³⁵...*uzimajući u obzir postojeće presedane*...odnosi se na zaštitni ribolovni pojas Španjolske u Sredozemnom moru u širini od 49 morskih milja, isključivi ribolovni pojas Malte (u vrijeme održavanja konferencije bila je u statusu službenog kandidata za ulazak u EU) širok 25 milja, ali i na ZERP Hrvatske od vanjske granice teritorijalnog mora u smjeru pučine do njegove vanjske granice dopuštene općim međunarodnim pravom.

2. Odgoda primjene pravnog režima zaštićenog ekološko-ribolovnog pojasa u odnosu na ribare EU država

2.1. Odluka o dopuni Odluke o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskom moru. Trećega lipnja 2004., osam mjeseci nakon donošenja odluke o ustanovljavanju zaštićenog ekološko-ribolovnog pojasa, u uvjetima složenih vanjskopolitičkih odnosa Republike Hrvatske (kandidature za članstvo i početak pregovora s EU), zastupnici Hrvatskog sabora su većinom glasova donijeli novi akt, *Odluku o dopuni Odluke o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskom moru*³⁶ kojim je odgođena primjena pravnog režima ZERP-a za države članice EU do sklapanja Ugovora o partnerstvu u ribarstvu između Europske zajednice i Republike Hrvatske. Do sada je zaključeno 29 takvih ugovora o ribolovu ribara iz država EU u gospodarskim pojasevima država koje nisu članice EU uz novčanu naknadu ili na temelju reciprociteta (s državama koje imaju jaku ribolovnu flotu). Novom generacijom ugovora uspostavljaju se tzv. *partnerski odnosi* a posebna pažnja poklanja se zaštiti i očuvanju živih bogatstava.

U toč.3. *Odluke o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskom moru* dodan je novi st. 2.:

'Za zemlje članice Europske unije, primjena pravnog režima zaštićenog ekološko-ribolovnog pojasa Republike Hrvatske, započet će nakon sklapanja Ugovora o partnerstvu u ribarstvu između Europske zajednice i Republike Hrvatske.'

2.2. Razlozi donošenja Odluke. Nakon donošenja Odluke u listopadu 2003. odnosi Hrvatske i EU unaprijeđeni su pa je ubrzan proces približavanja Hrvatske EU. Bilo je doneseno pozitivno *Mišljenje* Europske komisije EU u svezi sa zahtjevom Republike

³⁵ Članak 10. st. 2. glasi:

Bez štete za suverena prava država i u skladu s relevantnim međunarodnim pravom, držimo da valja detaljnije ispitati modalitete za stvaranje područja zaštitne ribljih bogatstava uzimajući u obzir postojeće presedane i imajući u vidu upotrebu zajedničkog regionalnog pristupa koji je primjeren potrebama tih ribolovnih područja i utemeljen na dijalogu i koordinaciji.

³⁶ Narodne novine, br. 77/04.

Hrvatske za članstvo u EU, a očekivalo se i donošenje odluke Vijeća EU o davanju Republici Hrvatskoj statusa kandidata za članstvo u EU i određivanje datuma početka pregovora o članstvu. Zbog mogućeg stavljanja *veta* Italije na političku odluku Vijeća EU o statusu kandidata (o tome se u Vijeću odlučuje jednoglasno), s jedne strane, i interesa Hrvatske da što prije započne pregovore i sklopi ugovor o partnerstvu u ribarstvu s Europskom zajednicom s druge strane, učinjeni je važan ustupak: primjena pravnog režima ZERP-a Republike Hrvatske neće se primjenjivati u odnosu na države članice EU. Odluka iz 2004. je akt *razumne praktične politike*.³⁷ Realnom procjenom svih stvarnih i pravnih okolnosti Hrvatska je zapravo morala ući u fazu *činjenja ustupaka*.

Zaključna razmatranja

Republika Hrvatska je na temelju Konvencije UN-a o pravu mora (1982.), međunarodnog običajnog prava i Pomorskog zakonika Republike Hrvatske proširila jurisdikciju u Jadranskome moru (2003.) proglašivši *zaštićeni ekološko-ribolovni pojas* u kojemu je stekla suverena prava istraživanja, iskorištavanja, očuvanja i gospodarenja živim prirodnim bogatstvima mora izvan vanjske granice teritorijalnog mora, te jurisdikciju glede znanstvenog istraživanja mora, zaštite i očuvanja morskog okoliša. U ZERP-u pridržava se pravo ribolova isključivo domaćim ribarima, a novim aktom, Odlukom o dopuni Odluke o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskom moru (2004.) to pravo ostaje i za ribare državljanke država članice EU (do stupanja na snagu ugovora o partnerstvu u ribarstvu između Europske zajednice i Republike Hrvatske). Ostavljanje slobode ribolova u odnosu na ribare iz država članice EU, ustupak je Hrvatske uvjetovan složenim vanjsko-političkim odnosima, posebice njezinim kandidiranjem za članstvo u EU i početkom pregovora o ućlanjenju. Hrvatska je time potvrdila da provodi preporuke iz *Mišljenja* Europske komisije u kojemu se Hrvatskoj preporuča da proširenje jurisdikcije u Jadranskom moru harmonizira sa susjedima u skladu s vrijednostima EU, Deklaracijom Ministarske konferencije o održivom razvoju ribolova u Sredozemlju, ali i zajedničkom ribarskom politikom Europske zajednice. Veći i trajniji uspjesi u uređenju ribolova izvan granica teritorijalnoga mora mogu se ostvarivati jedino i isključivo u okvirima regionalne i međunarodne suradnje. Nedvojbeno je da se neovisna ribarstvena politika, osobito mjere zaštite, bez suradnje s EU ne može voditi. ZERP Republike Hrvatske, međutim, nije proglašen prvenstveno zbog privilegiranja domaćih ribara, već prije svega radi sprječavanja prekomjernog i nekontroliranog ribolova, suzbijanja drastičnog ugrožavanja ribljih zaliha, te posebice radi zaštite i očuvanja morskog okoliša.

³⁷ O razumnoj praktičnoj politici i politici ograničenih mogućnosti i ograničenih ciljeva v. opširnije: V.Ibler, o.c., str. 122. - 123.

Na temelju članka 1024. Pomorskog zakonika, a u svezi s člankom 55. Konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora, Hrvatski sabor na sjednici održanoj 3. listopada 2003. donio je

ODLUKU O PROŠIRENJU JURISDIKCIJE REPUBLIKE HRVATSKE NA JADRANSKOM MORU

Na temelju Konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora iz 1982. koja je uspostavila prava obalnih država na proglašenje isključivog gospodarskog pojasa, te je u Djeelu V. regulirala određena suverena prava i jurisdikciju obalne države, te prava i slobode drugih država u tom pojasu,

Polazeći od Pomorskog zakonika iz 1994. koji je u Glavi IV. (članci 33. do 42.) definirao gospodarski pojas Republike Hrvatske i suverena prava i jurisdikciju koju Republika Hrvatska može ostvariti u gospodarskom pojasu, te koji je u članku 1042. propisao da Sabor Republike Hrvatske donosi odluku o proglašenju gospodarskog pojasa Republike Hrvatske, navodeći da će se odredbe članka 33. do 42. primjenjivati kad Sabor Republike Hrvatske donese odluku o njegovom proglašenju,

Zabrinuti zbog velike ugroženosti živih morskih bogatstava u Jadranskom moru, Vodeći računa da u zadnjih nekoliko godina sve više raste ribolovni pritisak ne-jadranskih i ne-sredozemnih država, uključujući i upotrebu tzv. brodova-tvornica,

Svjesni da se prekomjerno iskorištavanje živih morskih bogatstava Jadranskog mora, zbog nemogućnosti primjene mjera planiranja, ograničavanja i nadzora ribolova, u najvećoj mjeri odvija u dijelu Jadrana koji se nalazi u režimu otvorenog mora,

Ocjenjujući da nastavljanje ovakve prakse ugrožava održivo gospodarenje ribljim bogatstvom i njegovo održivo iskorištavanje, šteti interesima Republike Hrvatske i svih ostalih jadranskih država, te pogoduje ilegalnom, nereguliranom i neprijavljenom ribolovu,

Uzimajući u obzir da je Jadran more koje je prema definiciji Konvencije o pravu mora (članak 122.) zatvoreno ili poluzatvoreno more, te da bi zbog njegovih malih dimenzija posljedice zagađivanja morskog okoliša poprimile znatno veće razmjere nego u ostalim morima,

Svjesni da bi havarija, poput one tankera »Prestige«, u Jadranu dovela do devastacije živih morskih bogatstva, što bi imalo vrlo teške društvene i gospodarske posljedice za obalno područje cijelog Jadrana, ali i za nacionalno gospodarstvo Republike Hrvatske u cjelini, a posebice za hrvatski turizam,

Podržavajući multilateralne napore za uređivanje održivog ribolova u Sredozemlju, kao i glavna načela na kojima se priprema Ministarska konferencija o održivom ribolovu u Sredozemlju, koja će se održati u Veneciji u studenom 2003. godine, a osobito:

- suvereno pravo svake države da u skladu s međunarodnim pravom proširi svoju jurisdikciju na moru;
- proširenje nacionalne jurisdikcije kao način da se omogući i nadzire održivi ribolov,
- potrebu brzog djelovanja, kako u zaštiti ribljeg bogatstva tako i u zaštiti morskog okoliša,
- usklađivanje mjera svih obalnih država u istraživanju, upravljanju i nadzoru ribolova,
- korištenje multilateralnih mehanizama u ostvarivanju tih ciljeva,

Vjerujući da će širenje nacionalne jurisdikcije u Sredozemlju stvoriti uvjete za održivi ribolov, pridonijeti učinkovitom suzbijanju ilegalnoga, neprijavljenog i nereguliranog ribolova, te stvoriti temelje za učinkovitu bilateralnu i multilateralnu suradnju država u Sredozemlju,

Potvrđujući suverena prava i jurisdikciju koja pripadaju Republici Hrvatskoj i koja ona, sukladno međunarodnom pravu, već izvršava nad svojim epikontinentalnim pojasom,

Polazeći od interesa Republike Hrvatske da se u Jadranu sačuva tradicionalno ribarstvo kao jedan od glavnih preduvjeta razvoja turizma i zadržavanja lokalnog stanovništva na otocima,

Kao pretpostavka za dugoročno održivo i racionalno gospodarenje živim morskim bogatstvima i za odgovarajuću zaštituorskog okoliša Jadranskog mora, u skladu s Dijelom V. Konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora iz 1982., a na temelju članka 1042. Pomorskog zakonika:

1. Hrvatski sabor ovime proglašava sadržaje isključivoga gospodarskog pojasa koji se odnose na suverena prava istraživanja i iskorištavanja, očuvanja i gospodarenja živim prirodnim bogatstvima voda izvan vanjske granice teritorijalnog mora, te jurisdikciju glede znanstvenog istraživanja mora i zaštite i očuvanjaorskog okoliša, čime se s današnjim danom uspostavlja zaštićeni ekološko-ribolovni pojas Republike Hrvatske.
2. Hrvatski sabor pridržava pravo da po potrebi proglasi i ostale sadržaje iz Glave IV. Pomorskog zakonika, a u skladu s Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravu mora.
3. Primjena pravnog režima zaštićenoga ekološko-ribolovnog pojasa Republike Hrvatske započet će dvanaest mjeseci nakon njegovog uspostavljanja. S istim danom započet će i primjena članka 33., 34. stavka 1. točka a, članka 35., 41. i 42. Pomorskog zakonika – Glava IV. Gospodarski pojas. Razdoblje do početka primjene režima poslužit će za pripremu provedbenih mehanizama, te za moguće sklapanje sporazuma i aranžmana sa zainteresiranim državama i Europskom zajednicom.
4. Ne dirajući u suverena prava i jurisdikciju Republike Hrvatske, ovako zaštićeni ekološko-ribolovni pojas Republike Hrvatske ostaje morski prostor u kojem sve države uživaju međunarodnim pravom zajamčene slobode plovidbe, preleta, polaganja podmorskih kablova i cjevovoda i druge međunarodnopravno dopuštene uporabe mora.
5. Zaštićeni ekološko-ribolovni pojas Republike Hrvatske obuhvaća morski prostor od vanjske granice teritorijalnoga mora u smjeru pučine do njegove vanjske granice dopuštene općim međunarodnim pravom. Vanjske granice zaštićenoga ekološko-ribolovnog pojasa Republike Hrvatske utvrdit će se međunarodnim ugovorima o razgraničenju s državama čije obale leže sučelice ili bočno u odnosu na hrvatsku obalu.
6. Do sklapanja međunarodnih ugovora o razgraničenju, vanjska granica zaštićenoga ekološko-ribolovnog pojasa Republike Hrvatske privremeno će slijediti crtu razgraničenja epikontinentalnog pojasa uspostavljenog Sporazumom između SFRJ i Talijanske Republike o razgraničenju epikontinentalnog pojasa iz 1968. godine, a kod bočnog razgraničenja crtu koja slijedi smjer i nastavlja se

na privremenu crtu razgraničenja teritorijalnih mora kako je to utvrđeno Protokolom o privremenom režimu uz južnu granicu između Republike Hrvatske i Srbije i Crne Gore iz 2001. godine.

7. Republika Hrvatska će tijesno surađivati sa svim jadranskim i ostalim zainteresiranim mediteranskim državama u naporima da se kroz usklađeno djelovanje zaštiti Jadran i Mediteran.
8. Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Klasa:
Zagreb, 3. listopada 2003.

302-01/03-01/02

HRVATSKI SABOR
Predsjednik
Hrvatskoga sabora
Zlatko Tomčić, v. r.

Na temelju članka 1042. Pomorskog zakonika (»Narodne novine«, br. 157/03.), a u svezi s člankom 55. Konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora, Hrvatski sabor je na sjednici održanoj 3. lipnja 2004., donio

**ODLUKU
O DOPUNI ODLUKE O PROŠIRENJU JURISDIKCIJE REPUBLIKE HR-
VATSKE NA JADRANSKOM MORU**

1. U Odluci o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskom moru (»Narodne novine«, br. 157/03.), u točki 3. dodaje se stavak 2. koji glasi:

»Za zemlje članice Europske unije, primjena pravnog režima zaštićenog ekološko-ribolovnog pojasa Republike Hrvatske, započet će nakon sklapanja Ugovora o partnerstvu u ribarstvu između Europske zajednice i Republike Hrvatske.«

2. Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Klasa:

302-01/04-01/01

Zagreb, 3. lipnja 2004.

HRVATSKI SABOR

Predsjednik

Hrvatskoga sabora

Vladimir Šeks, v. r.

PROTECTED ECOLOGY AND FISHING BELT OF THE REPUBLIC OF CROATIA AND INTERNATIONAL MARITIME LAW

Summary

On October 3, 2003 the Republic of Croatia passed the Decision on Broadening Jurisdiction of the Republic Croatia on the Adriatic Sea by which, outside of the outer border of the territory sea, protected ecological-fishing belt was established. Six month after this Decision had been passed, on June 3, 2004 a new Act was passed, The Decision on Amendment of the Decision on Broadening Jurisdiction on the Adriatic Sea by which application of the legal regime of the protected ecological-fishing belt is postponed with regard to the European Union member states by the time the contract on partnership in fishing between the European Union and the Republic of Croatia is entered into. The purpose of this work is to give an insight into the relationship if the inner law of Croatia and International Maritime Law, international legal allowing of determining the protected ecological-fishing belt, establishment of its outer border by the line of delimitation which follows the line of delimitation between epicontinental belt of Croatia and Italy. Also, complex foreign policy relationships are exposed because of which Croatia was forced to make some important concessions leaving the freedom of fishing for the fishermen who are citizens of the EU member states.